

Kıbrıs Türklerinin Eğitiminde Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin Desteği: 1953 Yılı Baf ve Mağusa Okulları Örneği

The Support Of The Cyprus Turkish Cultural Association In The Education Of Cyprus Turks: The Example Of The 1953 Baf and Magusa Schools

ÖZET

Kıbrıs adası, 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilerek Türk hâkimiyetine girmiştir. Adada Osmanlı idaresi, 1878 yılında yapılan antlaşması ile adanın İngiliz yönetimine devredilmesine kadar devam etmiş, Lozan Antlaşması ile adada İngiliz hakimiyeti resmen kabul edilmiştir. Kıbrıs adasında yaşayan Türk ve Rum toplumlarına karşı adanın İngiliz yönetiminin yanlış politikası dikkat çekmektedir. İngilizler özellikle Türk toplumunun millî kimliğini zayıflatmak amacıyla girişimlerde bulunmuştur. İngilizler, 1952 yılında çıkardıkları Tali Okullar Kanunu ile Türk okulları üzerinde denetimlerini artırmayı hedeflemişler, Türk okullarına maddi yardım sağlayarak bu kurumları kontrol altına almaya çalışmışlardır. Bu girişimleri Baf ve Mağusa'da beklenen sonucu vermemiştir. Türkiye'nin Kıbrıs'taki Türklere yaptığı yardımlar, Türkiye'de faaliyet gösteren Kıbrıs Türk Kültür Derneği aracılığıyla yönlendirilmiştir. Dernek, Kıbrıs Türkleri ile Türkiye arasındaki bağın sürdürülmesi ve güçlendirilmesi adına önemli bir rol üstlenmiştir. Türkiye'nin desteğiyle ve halkın bağışlarıyla ayakta duran Baf ve Mağusa'daki Türk okulları, İngiliz kontrolünü kabul etmeyerek millî eğitim anlayışını korumuşlardır. Bu çalışmada, Türkiye'nin Kıbrıs Türk eğitimine verdiği destek ile birlikte bu süreçte Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin katkıları, Türkiye'den Kıbrıs'a öğretmenler gönderilmesi ve bunların Kıbrıs Türk toplumunun kimliğini muhafaza etmesi açısından önemi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Baf, Mağusa, eğitim.

ABSTRACT

The island of Cyprus was conquered by the Ottoman Empire in 1571 and came under Turkish rule. Ottoman rule continued on the island until 1878, when Cyprus was transferred to British control under an agreement. British sovereignty over the island was formally recognized by the Treaty of Lausanne. The British administration on the island pursued a biased policy against the Turkish and Greek communities living in Cyprus. In particular, British officials attempted to weaken the national identity of the Turkish community. With the Primary Education Schools Law, which came into force in 1952, the British sought to strengthen their control over Turkish schools and attempted to bring them under British supervision by providing financial assistance to these institutions. However, these efforts did not yield the expected results, especially in Baf and Magusa. The assistance provided by Turkey to the Turks of Cyprus was coordinated through the Cyprus Turkish Cultural Association. The association played a significant role in maintaining and strengthening the ties between the Turkish Cypriots and Turkey. The Turkish schools in Baf and Magusa, which survived through Turkey's support and public donations, refused to accept British control and preserved their national educational principles. This study examines Turkey's support for Turkish Cypriot education, the role of the Cyprus Turkish Cultural Association in this process, the dispatch of teachers from Turkey to Cyprus, and the importance of these efforts in preserving the national identity of the Turkish Cypriot community.

Keywords: Turkish Cypriots, Cyprus Turkish Cultural Association, Baf, Magusa, education.

GİRİŞ

Kıbrıs adası 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiştir. Daha önce çok sayıda uygarlığın egemenliğinde kalan adada Türk egemenliği başlamıştır. Akabinde Anadolu'da yaşayan Türklerin bir kısmı göç politikası kapsamında adaya iskân edilmiştir (Manizade, 1993, s. 32).

1877-78 yıllarında Ruslarla yaptığı savaşta yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, büyük oranda toprak kaybetmiştir. Rus ve Osmanlı devletlerince savaş sonrasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nı çıkarlarına uygun bulmayan İngiltere'nin girişimleriyle bu antlaşma hükümlerini değiştirmek için Berlin Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede İngiltere, Türkiye'yi Rusya'ya karşı koruma bahanesiyle ve bu iki ülke arasındaki savaş süresince, Kıbrıs'ta askeri üsler kurma hakkı elde etmiştir (Yılmaz, 2010, s. 27). Ancak 4 Haziran 1878 tarihinde II. Abdülhamit ve Kraliçe Viktorya arasında yapılan antlaşmaya göre adanın yönetimi geçici olarak İngilizlere devredilmiştir. Adadaki Türk toplumu, yönetimin geçici olarak devredilmesinden sonraki süreçte anavatanından destek beklemiştir. Rumlar ise

Nezaket İslam Hayırhoğlu¹

How to Cite This Article

Hayırhoğlu, N. İ. (2025). "Kıbrıs Türklerinin Eğitiminde Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin Desteği: 1953 Yılı Baf ve Mağusa Okulları Örneği" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:11; pp: 2104-2112. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17879481>

Arrival: 20 September 2025

Published: 28 November 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0618-8721

Mora İsyanından beri Yunanistan'ın peşinden gitmekte olup Ada İngilizlere devredilince Enosis mücadelesine başlamıştır. Rumlar Yunanistan'dan destek alabilirlerken, Türkler ise Balkan Savaşları, iç karışıklıklar ve I. Dünya Savaşı'ndan da yenilgiyle çıkılması gibi nedenlerden dolayı anavatanından destek alamamıştır. (Kaymak, 1968, s. 5,7). I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın ittifak kuvvetleri safında savaşa girmesi Kıbrıs'ın İngilizler tarafından ilhakını kolaylaştırmış, bu ilhak Lozan Antlaşması ile tanınmıştır (İlgaz, 1949, s. 21).

Kıbrıs'ın İngiliz idaresine geçmesinden sonra Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs Türklerine ilgisi kültürel düzeyde olmuştur. Kıbrıs Türkleri özellikle de eğitim işlerinin Anavatan eliyle yürütülebileceğine olan inançları neticesinde Türkiye'den öğretmen istemişlerdir. Böylelikle Kıbrıs Türk gençlerinin "Türklük bilinci" canlı tutulmakla birlikte anavatanla olan bağ da sürdürülmüştür. Kıbrıs'ta yayımlanan Türkçe gazeteler de Türklük inancını canlı tutmuşlardır. Millî kimliklerini hiçbir zaman unutmayan Kıbrıs Türkleri, "Kıbrıs'ın Müslüman vatandaşları değil Kıbrıs'ın Türk halkı" olarak millî değerlerine bağlı şekilde yaşamışlardır. Türkiye'den gazeteci ve gezgin kabileler geldiklerinde Kıbrıs'ta bilinçli ve millî kültürüne bağlı bir Türk cemaati görmüşlerdir. Bunun üzerine Kıbrıs Türkleri ile Türkiye arasındaki duygusal bağlılık somut ilişkilere dönüşmüş, böylece Kıbrıs Türkleri millî benliğini sürdürme ve benimsetme olanağına kavuşmuştur (Nesim, 1990, s. 65-66).

Kıbrıs adası İngiliz egemenliğine geçtikten sonra İngiltere, adada eğitim ile ilgili pek çok düzenleme yapmış, eğitimin merkezleştirilmesini amaçlamıştır. İngilizlerin eğitimdeki merkezleştirme faaliyetleri I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile kesintiye uğramıştır. Ancak 16 Eylül 1920 tarihli Maarif Kanunu ile bu politika yeniden faal hale gelmiş, adadaki bütün eğitim kademelerinin tek elden idare edilmesi amaçlanmıştır. Bu kanuna göre, Türk öğretmenler ve yöneticiler, Maarif Komisyonu'nun tavsiyesi ile ada valisi tarafından görev yerlerine tayin edilecektir. Ayrıca Türk okullarındaki öğretmenlerin görev yerlerinin değişimi ve tayinleri de İngiliz mandaterliğinin onayı ile gerçekleşecektir (Karadoğan, 2025, s. 365).

Kıbrıs'ta Türklerin Eğitim Tarihi Süreci

Kıbrıs Türkleri, adanın İngilizlere devrinden sonra da bir zaman Osmanlı eğitim sistemine tabi olmuştur. 1878 yılında yapılan Türk-İngiliz savunma antlaşmasına göre Kıbrıs adası İngilizlere devredilince Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum toplumları için Eğitim Encümenleri oluşturulmuştur. İlçelerde de okul komisyonları kurulmuş ve komisyonların bölge eğitimi ile ilgilenmesi amaçlanmıştır (Mendeli, 2015, s. 1). İngiliz hükümeti adayı yönetme yetkisini aldıktan sonra eğitim hayatını yeniden düzenlemek ve merkezileştirmek üzere adımlar atmıştır. Merkezleştirme çabaları I. Dünya Savaşı sırasında kesintiye uğramışsa da 1920 Maarif Kanunu ile hız kazanmıştır. Bu kanun eğitim teşkilatını kısmen merkezileştirmiştir. Kanuna göre Türk öğretmenleri Maarif Komisyonu'nun tavsiyesiyle vali tarafından atanacaktı. 1905, 1920 ve 1927 yıllarında yasalar çıkaran İngiliz idaresi Kıbrıs'ta Türklere ait olan ortaöğretim kurumlarının yönetimi ile görevli olan "*Tedrisat-ı Taliye-i İslamiye Komisyonu*"nın yapısında da düzenlemeler yapmışlardır. 1929 yılında ise İlköğretim Kanunu çıkarılarak tam merkezîyetçiliğe geçilmiştir, böylece adadaki ilkokullar denetim altına alınmaya çalışılmıştır (Çapa, 2016, s. 193-194). Türk ve Rum toplumları için Eğitim Encümenleri oluşturulması ile birlikte, İngilizlerin Rumlara taraflı davranışları, Türk okullarının yardım kaynaklarını kısıtlamaları ve Türk okullarını kapatmaları nedeniyle Türk toplumu eğitim alanında olumsuzluklar yaşamıştır. İngilizlerin taraflı yaklaşımı karşısında Osmanlı Devleti, Kıbrıs Türklerine eğitim alanında yardımda bulunmak üzere harekete geçmiş ve kapatılan 3 Türk okulu yerine 12 Türk okulu açılmıştır. (Mendeli, 2015, s. 11).

Kıbrıs Türkleri, Türkiye ile kendilerini özdeşleştirmiştir. Türkiye'de yaşanan her gelişme Kıbrıs Türkleri arasında da karşılığını bulmuştur. Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemişler, İnkılapların takipçisi olmuşlardır (Vurgun & Hayırlıoğlu, 2025, s. 3). Kıbrıs'taki öğretmenler de Türkiye'deki inkılap hareketinin takipçisidir (İlgaz, 1949, s. 63). Türkiye'de harf inkılabının gerçekleşmesini takiben Kıbrıs'ta da yeni harflerin öğretilmesi için çalışmalar başlamıştır. Lefkoşa'da Türk Muallimin Cemiyeti tarafından "*Burada bir avuç Türk'ün de öz milletimizden ayrılmasına ne maddi ne de manevi imkân vardır*" denilerek yeni harfler kabul edilmiş, uygulamaya konulmuştur (Mendeli, 2015, s. 11). Böylece Kıbrıs'taki Türk okullarında yeni Türk harfleri ile eğitim yapılmaya başlanmıştır. Ancak Latin harflerinin adada kullanılması İngiliz idaresince sakıncalı görülmüştür. Kıbrıs'ta yaşayan Türkleri Osmanlı'dan geriye kalanlar olarak değerlendiren İngilizler, toplumu ümmet zihniyeti ile kontrol etmek düşüncesinde olduklarından bu durum karşısında direnerek, yeni harfleri kullanan öğretmenleri sürgüne göndermiş, toplumda baskı oluşturmuş ve sansür uygulamaya başlamışlardır (Keser, 2013, s. 68; Mendeli, 2015, s. 12).

İngiliz idaresi 1931 yılında adadaki toplumların haklarında bazı kısıtlamalar yapmıştır. Nitekim aynı yıl içerisinde Rumlar, İngilizlere karşı ayaklanmıştır. Bunun üzerine sömürge hükümeti sert tedbirler almış, Enosisçilerin liderlerini adadan sürmüştür. İngilizler Türklere de baskıya başlamış, Kavanin Meclisi* kapatılmıştır. Türklerin

* Kavanin Meclisi, İngilizlerin Kıbrıs adasını devraldıktan sonra oluşturdukları Osmanlı devrindeki divanın yerini almak üzere kurulmuştur. Bu meclisin geçici olarak oluşturulduğu belirtilmiş, halkın seçeceği bir meclisin kurulması için 1882'de bir beyanname yayınlanmıştır. Böylece Kavanin Meclisi yüksek komiser

okullarına da sıkı denetim ve kitapsız eğitim uygulanmıştır. Türk öğrenciler artık İngiliz Kral Marşı'nı söyleyecek, okullara millî bayrak çekilmeyerek İngiliz bayrağı çekilecektir. Ayrıca Türk Lisesi'nin adı İslam Lisesi olarak değiştirilmiştir. İngilizlerin bu tutumu II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla gevşemeye başlamıştır (Kaymak, 1968, s. 9).

1935 yılında Maarif Kanunu'nu çıkaran İngilizler, bu kanunla tam merkeziyetçiliği sağlamışlardır. Ancak bu kanunun özellikle 1,3 ve 5. maddesi Türklerin zararına olarak değerlendirilebilir. Kanunun 1. Maddesi, 1878 yılından beri Türk Maarif Encümeni tarafından tespit edilen okul kitaplarının bundan sonra hükümet tarafından tespit edilmeye başlayacağını belirtirken, 3. Madde, okulları idare eden encümen ve komisyon üyelerini hükümetin tayin edeceği, 5. Madde ise 1935-1936 yılından itibaren kitap olmaksızın öğretim yapılacağına dairdir. Bu madde ile özellikle Türkiye'den gelen kitaplar yasaklanmış ve Türkler -Kıbrıs'ta yalnız alfabe hazırlayabildiklerinden- diğer dersler kitap olmadan işlenmeye başlamıştır. Bu durumun nedeni "*millî duyguları köreltmek, gençliği cahil ve bilinçsiz bırakmak*" olarak değerlendirilmektedir. 1935 tarihli Maarif Kanunu ile adadaki tek Türk lisesi olan Lefkoşa Türk Lisesi ve tek kız ortaokulu Viktoria Kız Okulu'nun başına İngiliz müdür getirilmiştir. Böylece Türklerin eğitimdeki idare yetkisi ortadan kaldırılmak istenmiştir. Bu arada İngilizce öğrenimi de aynı yıl okullarda zorunlu hale getirilmiştir (Mendeli, 2015, s. 12-13).

Bu olumsuz gelişmelerin yaşandığı süreçte Kıbrıs'ta liseyi bitiren Türk gençlerinin bir kısmı yükseköğrenim için Türkiye'nin iyi niyet ve yardımlarına güvenerek anavatana gelmişlerdir. Türkiye'ye öğrenci gidişinin öncülerinden biri Türkiye'nin Kıbrıs'a gönderdiği Asaf Bey'dir (Kaymak, 1968, s. 8). Asaf Bey'in Türkiye yanlısı çalışmaları İngilizleri endişelendirmiştir. Kıbrıs Valisi Sir Ronald Storrs, anılarında "*milliyetçi ve Kemalist bir düşünce yapısına sahip olan Asaf Bey'in Türkler içinde az sayıda olsalar da aktif bir muhalefet oluşturmayı başardığını*" belirtmiştir. Bu durumu İngiliz hükümetine rapor ederek Asaf Bey'in geri çağrılmasında etkili olmuştur (Çapa, 2016, s. 196).

II. Dünya Savaşı devam ederken Kıbrıs Türklerinin adada ciddi bir oluşuma adım attığı görülmüştür. Kıbrıs Türk toplumunun ileri gelenleri Lefkoşa'da Evkaf İdaresi'nde bir toplantı yapmışlardır. Lefkoşa Belediye Meclisi'nin Türk üyeleri; Mehmet Necati Özkan, Necmi Avkıran, Dr. Fazıl Küçük'ün çağrısıyla 18 Nisan 1943 tarihinde düzenlenen bu toplantıya Kıbrıs Türklerini temsilen 76 kişi katılmıştır. Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK) kurulmuştur (Balyemez, 2024, s. 127). KATAK, 1949 yılına kadar son dönemi kâğıt üzerinde olmak üzere faaliyetlerine devam etmiştir (Yılmaz, 2025, s. 211). KATAK, Türklerin haklarını tekrar elde etmek ve var olanları korumak için hareket etmiştir. 1948 yılında Türk İşleri Komisyonu tarafından bir rapor hazırlanarak sömürge hükümetine sunulmuştur. Türk haklarının sağlanması için Kıbrıs'ta Türkler tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu adı altında birleşmiştir. Federasyon Kıbrıs Türklerinin var olma ve yaşaması için mücadele etme görevini üstlenmiştir. Türkiye'de yaşanan gelişmeler Kıbrıs Türklerine de tesir etmektedir. Bu durum İngilizleri kuşkulandırdığından, Kıbrıs Türklerinin Türkiye'ye olan bağlılığını önlemek için harekete geçmişler, ortaokul ve liselere el koyarak, maddi yardım ve vaatlerde de bulunarak, ortaokul ve lise komisyonlarını hükümet yönüne çekmeyi başarmışlardır. Mağusa dışındaki Türk Okulları da İngiliz denetimi altına alınmıştır (Kaymak, 1968, s. 10,14).

İngiliz yönetimi, Türk okulları üzerindeki idari yetkilerini artırmak için birtakım adımlar atmıştır. Bu bağlamda bazı okullara sınırlı bir maddi yardım sağlamıştır. Bunun nedeni bu okullar üzerindeki kontrolünü artırmak ve Türk eğitiminin bağımsızlığını sınırlamaktır. Bunun için Tali Okullar Kanunu'nu bir araç olarak kullanmışlardır. İngiliz yönetiminin bu çabalarının temel sebebi ise Türk çocuklarının İngiliz karşıtı olarak yetişeceğinden endişe duymaları olarak değerlendirilmiştir. Dr. Fazıl Küçük'ün çıkardığı Halkın Sesi gazetesinde de geniş yer bulan bu süreç ile ilgili haberlerde, İngilizlerin adada Türklere karşı yürütmüş olduğu olumsuz siyasete rağmen vatandaşlık görevlerini her zaman yerine getirdikleri belirtilmiştir. Ancak Tali Okullar Yasası ile yönetim, lise ve ortaokullara yaptığı yardımın maddi yükünü ada halkına vergi olarak yüklemiş, Türkler için bu süreç Rumlardan daha sıkıntılı olmuştur. (Karadoğan, 2025, s. 370-371).

Türkiye'den Kıbrıs'a Öğretmen Gönderilmesi ve Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin Süreçteki Rolü

Türkiye'de yaşayan Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs Sorunu konusunda hükümeti harekete geçirmek için teşkilatlanmışlardır. Bu amaçla ilk olarak 1946 yılında İstanbul'da Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti'ni kurmuşlar, 1948 yılında ise Ankara'da Kıbrıs Türk Kültür Derneği kurulmuştur. Ankara'da siyasetle daha kolay irtibata geçilebilecek ve üniversite gençleri amaçları doğrultusunda daha kolay yönlendirilebilecektir. Derneğin amacı 1948 yılı tüzüğünde ifade edildiği üzere: "*a. Kıbrıs Türkleri arasında cemiyetleşme, yardımlaşma duygusu ve fikirlerinin gelişmesine, her türlü aşırı sağ ve sol ideolojilerden uzak demokratik ve millî bir terbiye ile kültürün*

başkanlığında 18 üyeden oluşmuştur. Meclisin 6 üyesi hükümetin yüksek memurlarından İngilizler, 9'u Rumlar tarafından seçilen kişilerden oluşacak, 3 kişi de Türkler tarafından seçilecektir. Bu haliyle Türkler idare eden konumundan idare edilen konumuna düşmüşlerdir (Alasya, 1964, s. 70).

yerleşmesini sağlamak, b. Tahsil maksadıyla Kıbrıs'tan Anavatan'a gelen Türklere yol göstermek, Türkiye'nin kültür müesseselerinden en iyi şekilde istifade etmeleri için gereken bütün kolaylıkları hazırlamak, c. Kıbrıs Türkleri arasında geniş ölçüde kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayacak, Kıbrıs Türk toplumunun kendi varlığını Rum toplumu karşısında koruyabilmesi için iktisadi ve içtimai kalkınmasına yardım edecek tedbirler üzerinde tetkik ve araştırmalar yapmak ve bu yolda gereken her türlü faaliyette bulunmak, ç. Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türklerini Türkiye'de tanıtmak ve Kıbrıs ile Anavatan arasında karşılıklı kültürel ilişkilerin gelişmesine hizmet etmektir (Kıbrıs Türk Kültür Derneği Ana Tüzüğü, 1948, s. 3)."

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kıbrıs Türklerinin eğitim ihtiyaçları için Türkiye'den öğretmenler görevlendirilmiştir. 1950-1960 yılları arasında İbrahim Zeki Burdurlu, Naim Buluç, Orhan Ural, Mehmet Durulgan, Arif Nihat Asya'nın da aralarında bulunduğu çok sayıda öğretmen Kıbrıs'ta görev yapmıştır. Bu öğretmenler Kıbrıs Türk çocuklarına anadil Türkçeyi ve Türk edebiyatını öğretmek üzere adada görevlendirilmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu dönem olan görevlendirmelerinde, milletvekili ve yazar Hasene Ilgaz'ın öğretmenlerle birlikte adayı ziyaretinin ardından hazırladığı Kıbrıs Notları kitabı ile sunduğu raporun da etkisi vardır. Hasene Ilgaz, İngilizlerin adada kitapsız eğitim yaptırdığını ve Türkler için öğretmen açığı olduğu yazmış, bu durum 1950 sonrası Kıbrıs'a öğretmen gönderilmesinde etkili olmuştur (Arslanbaş, 2019, s. 55-56). Hasene Ilgaz, 1949 yılındaki Kıbrıs ziyaretinde, Kıbrıs Türklerinin isteklerini, öğretmen kadrolarının eksiklerinin Türkiye'den tamamlanması, öğretmen değişimi ve eğitim-öğretim işlerinin tanzimi olarak not etmiştir. Öğretmenlerle birlikte çıktığı Kıbrıs gezisinde aldığı notlar ile buradaki eğitim uygulamaları hakkında da bilgiler vermiştir. Kitapsız eğitim konusu dikkatini çeken meselelerdendir. Bazı velilerin kendisine bu konu ile ilgili Türkiye'deki uygulamanın ne olduğu sorusu üzerine, her sınıfın ders kitaplarının öğrencilere verildiği cevabını vermiştir. Mevzu Millî Eğitim müdürü ve yardımcısı ile görüşmede kendilerine bildirerek, "İngiltere hükümetinin millî eğitim çalışmalarında kitapsız tedris usulüne hangi sebeplerle vardıklarını" bu durum olumlu netice veriyor ise Türkiye'nin de istifade etmek imkanının nasıl sağlanacağını sormuştur. Karşılığında yeni ders kitaplarının yazıldığı ve onların basılması halinde kitapsız eğitime son verileceği bildirilmiştir (Ilgaz, 1949, s. 55-56). Türkiye, Kıbrıs'a gönderdiği öğretmenler ile ilgilenmiştir.

Kıbrıs lise ve ortaokullarına gönderilen öğretmenlerin durumu ile ilgili Kıbrıs Türk Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak ve Kıbrıs Türk Kültür Derneği 2. Başkanı Mehmet Ali Pamir ile II. Daire Şube 2 müdürü İsmail Soysal'ın görüşmelerinde: Faiz Kaymak, çoğunluğu Lefkoşa Türk Lisesi ve Ortaokulunda görevli olan 22 öğretmen ile ilgili İngiliz idaresinin ikamet sürelerini yenilememek ve Türkiye'ye dönmeleri için harekete geçtiğinin anlaşıldığından bahsetmiştir. Kaymak, Lefkoşa Türk Ortaokulları Encümeninin, İngiliz Maarif Müdürlüğü'nün telkini ile bu şekilde karar aldığı duyulduğunu, diğer şehirlerde bulunan encümenlerin de aynı kararı alacağını mümkün gördüklerini belirtmiştir. Bu öğretmenler Cemaatin kalkınması için birinci derecede ehemmiyetlidir ve hiç değilse bir müddet daha yerlerinde kalmaları için İngilizler nezdinde siyasi teşebbüste bulunulmasını, Kıbrıs Federasyonunun isteği olarak bildirmiştir (BCA, 534-37380-150271-185, 1953, s. 1).

II. Daire Şube 2 müdürlüğü ise 29 Mayıs 1953 tarihinden birkaç ay önce Kıbrıs'ın İngiliz Valisinin Müsteşarı Fletcher-Cook'un Ankara'ya gelerek, elçilik müsteşarı Scott-Fox ile beraber Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Nuri Birgi ile bir görüşme yaptıklarını, bu görüşmede İngilizlerin 4-5 sene sonra azınlık okullarına dışarıdan öğretmen gelmesine engel olacaklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Dışişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı'na Kıbrıs'ta bulunan öğretmenlerin zorunlu olmadıkça yerinde tutulmalarını ve 4-5 seneye kadar da Kıbrıslılardan öğretmen yetiştirmelerini istediklerini bildirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bu isteği olumlu karşılamış ancak İngilizlerin, azınlık okullarına öğretmen gelmesine karşı olan tutumları ve bu kararda hareket edecek olmaları bu işi zorlaştırmıştır. Öğretmen yetiştirme ile ilgili karar eğer izin verilirse, İngiliz sefiri ya da müsteşarına açıklanabileceği gibi İsmail Soysal tarafından da Baş Kâtip Mr. Arthur'un bilgilendirebileceği ifade edilmiştir (BCA, 534-37380-150271-185, 1953, s. 2).

Kıbrıs Türklerine Yapılan Maddi Yardımlarda Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin Rolü

Türkiye, Kıbrıs'ta bulunan Türk okullarını maddi olarak da desteklemiştir. Bununla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi'nde bulunan yazışmalardan bazı bilgiler edinilmiştir.

Türkiye'nin Kıbrıs Türk okullarına yapacağı 100 bin liralık yardım hakkında, Kıbrıs Türk Federasyonu* Başkanı Faiz Kaymak, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İkinci Başkanı Mehmet Ali Pamir ile İkinci Daire Şube 2 Müdürü İsmail Soysal'ın görüşmelerinde, Faiz Kaymak ve Mehmet Ali Pamir, kendilerine verilecek paranın büyük bir destek olacağını, bu paranın bir kısmını Baf ve Mağusa muhtar okullarına ödenek olarak düşündüklerini, bir kısmını da Lefkoşa'da kurmak istedikleri mesleki ortaokula tahsis etmek niyetinde olduklarını, daha önce millî bankalardan

* Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu (KTKF).

alınan 32 bin liranın büyük bir kısmının henüz kullanılmadığını ve bankada sakladıklarını belirtmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı kendilerine sanat mektepleri için malzeme vermeyi vaat etmiştir. Kurulacak olan ortaokul da daha sonra lise haline getirilebilir. Bu teşebbüsün kendileri için en önemli tarafı İngiliz idaresinin müdahalelerinden bağımsız kalabilmesidir (BCA, 534-37380-150271-185, 1953, s. 3).

Daire ise mütalaasında hükümet yardımının İngilizler tarafından iyi karşılanmayacağı Sefaret Başkatibi Mr. Arthur'un 2. Şube müdürü İsmail Soysal'a son beyanından anlaşıldığından söz konusu 100 bin liranın Kıbrıs'a Kıbrıs Türk Kültür Derneği aracılığı ile Türkiye'den yardım diye gönderilmesinin uygun olacağı bildirmiştir. Paranın sarfi konusunda ise bu paranın Baf ve Mağusa okullarının muhtariyeti için istendiği ancak 32 bin liradan sonra 100 bin liranın orası için fazla olacağı, yeni bir mesleki okul tesisi daha yararlı olacağından bu konuda Milli Eğitim'in fikri alındıktan sonra bu işe tahsisinin faydalı olabileceği belirtilmiştir (BCA, 534-37380-150271-185, 1953, s. 3).

Kıbrıs Türklerine ait konular, İngiliz Sefareti, Cemaat temsilcileri ve Kıbrıs'taki Türkiye Cumhuriyeti Konsoloslğunun malumat ve mütalaaları incelenerek arz edilmiş ve bunlara göre hazırlanan teklifler Dışişleri Bakanlığı II. Daire, Şube 2. Müdürü İsmail Soysal tarafından sunulmuştur. İngiltere Büyükelçiliği Başkatibi Mr. Arthur, İsmail Soysal'ı ziyaret etmiştir. Mr. Arthur'un sözleri karşısında İsmail Soysal, Türkiye'nin Kıbrıs'ın iç işlerine karışmasının söz konusu olmadığını ancak Türkiye'den Kıbrıs'a görevlendirilmiş olan öğretmenler ile ilgilenilmekte olduğunu kendisine ifade etmiştir. Ayrıca bazı gazetelerin olumsuz neşriyatının sebep olabileceği hadiseleri önlemek için de zaman zaman bir araya gelinerek cemaat işlerini görüşmenin faydalı olacağını da söylemiştir (BCA, 534-37380-150271-106, 1953, s. 1-2).

Mağusa ve Baf'taki Gelişmeler

Kıbrıs Türkleri, 1953 yılında Mağusa ve Kazası Tali Okullar Komisyonu Başkanı Dr. Niyazi Manyera öncülüğünde bölgede lise açma kararı almıştır. Dr. Manyera, T.C. Kıbrıs Konsoloslğuna bir mektup göndererek, mevcut üç okulda bulunan dört yüz öğrencinin cemaate yararlı olarak yetiştirilmeleri için iyi bir eğitim almalarını sağlamak maksadıyla komisyonun Mağusa'da bulunan ortaokula lise sınıfları eklemek yönündeki kararını bildirmiştir. Mağusa ve Kazası Türk Ortaokulları İdare Heyeti'nin 12 Eylül 1953 tarihinde yaptığı toplantıda Kutup Osman Külliyesinde bulunan okula bir sınıf eklenerek Mağusa'da bir Türk Lisesi'nin açılmasına karar verilmiştir. Okul 1953 yılı itibarıyla 17 öğretmen ve 210 öğrenci olarak lise eğitimine başlamış, liseye müdür olarak Ali Yavuz Konnolu atanmıştır. Öğrenci sayısı artınca okul avlusuna iki sınıf eklenmiştir. Lise 1956 yılında ilk mezunlarını verecek durumdadır. 27 Ocak 1956 tarihinde T.C. Kıbrıs Başkonsoloslğuna başvurularak denklik istenmiş ve 6 Mayıs 1956'da denklik alınmıştır. Namık Kemal Lisesi'nin İngiliz kontrolünde olmaması, lisenin yoğun talep görmesini sağlamıştır (Mendeli, 2015, s. 20-21).

Bu hususta Baf'ta da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Baf'ta bulunan Türk ortaokulunun ihtiyaçları için Türkiye'den ödenek talebinde bulunulmuştur. Bu konu ile ilgili, Türkiye'nin Kıbrıs Konsolosu Burhan Işın, Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği 30 Temmuz 1953 tarihli yazıda, Baf Ortaokul Komisyonu Başkanı Dr. İhsan Ali'nin konsoloslğna gönderdiği mektuplardan bahsetmiştir. Bu mektuplarda Dr. İhsan Ali Baf'ta bir mektep inşası gerekliliği ve öğretmen kadrosu için de gerekli olan 5000 İngiliz lirasının kısa zamanda komisyonları emrine gönderilmesini istemiştir. İkinci bir mektupla da 12.000 İngiliz lirasına ihtiyaç olduğunu söyleyerek, bu paranın komisyonları emrine gönderilmesi için aracılık yapılmasını talep etmiştir. Tahkikat yapılmış ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonunun, adı geçen *"komisyona müracaatla ortaokulları hakkında alınan kararlar ile isteyecekleri yardımın, Kültür Derneğine nakledilmek üzere, kendilerine bildirilmesini istediği ve Komisyon Başkanından aldıkları 20 Temmuz 1953 tarihli mektupta, önümüzdeki yıl Kolej teşkilatının birinci sınıfını tesis etmek niyetinde olduklarını beyan ve bina inşası için 15.000 İngiliz lirasına ihtiyaç gösterdiklerini ifade ettiği öğrenilmiştir."* Bu para isteği yerine getirilmezse Baf Ortaokulunun da yardım görmeyi isteyen okullar arasına katılması yoluna gidileceğine dair söylentiler ile Baf'taki toplantı hakkındaki haberlerini içeren gazete kopyaları de eklenen yazıyı gönderen Işın, Baf Orta Okul Komisyonu Başkanı İhsan Ali'nin, Federasyona para talebini bildirmesinin ardından, aynı talebi konsolosluk kanalı ile de yapması ve Kültür Derneği tarafından yerine getirilmesi mümkün olmayan bir istekte bulunması ve maarif erkânı ile sıkı teması ve kendisini ziyareti sırasında bu konu ile ilgili söyledikleri, kendisi hakkında gazetelerde yazılan yazıların yerinde olduğu kanısına yol açmıştır. Burhan Işın bu konu ile ilgili, şöyle yazmıştır: Öğretmenler ve mektepler konusu ya da para yardımı konusunda konsoloslğun hiçbir zaman müdahale etmediğini ve komisyon başkanının ziyaretinde mektep konusundaki düşüncesini, esas niyetini de saklayarak anlatmaktan ibarettir. Öğretmenler ve para yardımı konusunda bakanlıklardan talimat alınmadıkça Dr. İhsan Ali'nin konsoloslğna yazdığı mektuplara kendisinin cevap vermeyeceğini bildirmiştir (BCA, 534-37380-150271-163, 1953, s. 1-2).

Dr. İhsan Ali'nin Konsolos Burhan Işın'a gönderdiği 26 Temmuz 1953 tarihli mektupta, Baf Orta Okulunun Kıbrıs Hükümetinin 1952 Tali Okullar Kanunu*nu kabul etmediğini ve bundan dolayı müşkül bir durumda kaldığını, bir an önce bina inşaatına başlamaları gerektiğini ancak bunun için maddi imkanları olmadığından, ayrıca bir sonraki ders yılı için kolej ya da lise sınıfı açmak niyetinde olduklarından bahisle, öğretmen kadrosu ve bina inşası için de bir miktar para istemiştir. Ayrıca 'Türk azınlığının!' kültür seviyesini yükseltmek maksadıyla Büyük Millet Meclisi'nin göndereceği tahsisatın 5.000 lirasının doğrudan Baf Ortaokul Komisyonu emrine mümkün olan en kısa zamanda gönderilmesi konusunda da yardımcı olunmasını istemiştir. 27 Temmuz'da konsolosa yine bir mektup göndermiş ve bina inşası için defaten ve asgari 12.000 İngiliz lirasına ihtiyaç olduğunu ve bu paranın nasıl ve ne şekilde temin edilmesinin mümkün olduğunu sorarak bir gün önce gönderdiği mektuptaki paranın bina taksiti için olduğunu belirtmiş, *"bu parayı bize ikraz edecek kim?"* diyerek Türkiye Hükümeti nezdinde bu husus için *"tavassut buyrulur mu?"* demiştir (BCA, 534-37380-150271-163, 1953, s. 5-6).

Burhan Işın, 29 Temmuz 1953 ve 30 Temmuz 1953 tarihli Halkın Sesi gazetesinden de haberler göndermiştir. 29 Temmuz günü çıkan ve Dr. Fazıl Küçük tarafından yazılan "Yazıklar Olsun" başlığını taşıyan yazıda *"Tali okullar ve lisemizin hükümet esaretine gireceği günlerin arifesinde yaşadığımız anlarda her taraftan yükselen haklı feryatlar arasına Baf kasaba ve köylerinin gür sesi de katılıyor ve Dr. İhsan Bey ön safta yer alıyordu. O sıralarda idi ki Lefkoşa da tertip edilen muazzam mitinge iştirak etmek fırsatını bulamayan bu zat, Federasyona Baf'tan gönderdiği telgraflarla hiçbir zaman ve hiçbir suretle kontrolü kabul edemeyeceklerini açıklamış ve bunu umumi efkâr önünde alenen ilan etmişti."* Yazının devamında bu konu için düzenlenen mitingi önemsiz ve etkisiz göstermek isteyenlerin yaptığı toplantıya Evkaf Dairesinde katılan Dr. İhsan Ali'nin Tali Okulların Hükümet kontrolüne geçmesini şiddetle tenkit ettiği *"buna taraftar olanlara ağır bir lisanla hücum ederek günün birinde bütün ada bu kanun çerçevesi içine girse bile Baf'ın serbest kalacağını orada da bir kere daha bağıra bağıra herkese bildirmişti"* denilmiştir. Dr. İhsan'ın Baf Tali Okullar Komisyonu Başkanı olduğunda, komisyonda bu düşüncede olan birinin bulunmasının gönüllere ferahlık ve kalplere huzur verdiği ifade edilirken, herkesin her ne olsa da Baf'ın esaretten uzak kalacağı inancında olduğuna da değinilmiştir. Ancak bu inanın çok uzun sürmediğinden bahisle, *"Dr. İhsan'ın denizlerde pusulası kırılan, dümeni hasara uğrayan bir gemi gibi bocalamaya başladığını görüyoruz."* Federasyonun yapacağı yardımı inkâr ederek, arkadaşları ile beraber federasyonu zorlu bir durumda ve imkansızlıkla içinde gibi gösterme gayretiyle hareket eden Dr. İhsan Ali, komisyon başkanı olarak öğretmenlerine de hükümetin verdiğinden daha fazla bol keseden lütufta bulunmuştur. Bu düşüncesini uygulayabilmek için de yazdığı son mektupta 15.000 liranın kısa bir zaman içerisinde emirlerine verilmesini, federasyondan bir ultimatomla talep etmiştir. Hükümet, adada bulunan bütün ortaokullar ve liselere 12.000 lira vermekteyken Dr. İhsan'ın istediği miktarın tahsis edilmesinin imkansızlığını kendisinin de bildiği, ancak bu durumun Dr. İhsan'ın kendi tertiplediği bir plan olabileceği belirtilmiştir. *"Yalnız biz burada Dr. İhsan Bey'e dün söylediklerini, yazdıklarını nasıl unuttuğunu soracağız. Müstakil mektep için sonuna kadar mücadelede devam edeceğini, mekteplerin esarete geçmesi millî kültürün ortadan kalkması olacağına inandığı zamanlardaki düşüncesi ile bugünkü düşüncesinin hangisinin hakikat olduğunu sormak istiyoruz. Dr. İhsan bilmelidir ki sudan bahaneler ve tatbiki imkânsız istekler karşısında Baf Orta Okulunu hükümet esaretine gömmekle hiçbir zaman mesuliyetten kurtulamaz."* Dr. Fazıl Küçük, Dr. İhsan'ın istediği 15.000 lira ile Baf'ta kolej açmak istemesinin imkansızlığını bildiğini bunu bilerek yaptığı ve diğer tarafa geçmek için bahane aradığı yorumunda bulunmaktadır. Dr. İhsan, Federasyonun ortaokulu müstakil olarak idare edebileceğine inanmıyor ve federasyonu tanımak istemiyor ve faaliyetlerini baltalamak istiyorsa, o ve arkadaşları iyi bilmelidir ki *"Mekteplerimizi teslim ettikleri gün diğer kazalardaki komisyondan çok daha ağır ve daha kötü bir hareket işlemiş olacaktırlar. Belki de ilk teslim olanlar kendi kendilerine o zaman, 'ortada fol yok yumurta yoktu, biz onun için teslim olmuştuk' diye bir iddiada bulunabilirler. Ancak Baf Tali Okullar Komisyonu kendisini nasıl savunacaktır"* denilmiştir. Son olarak Dr. Fazıl Küçük, Dr. İhsan'ın 5-6 ay önceki yazılarını okuması, konuştuklarını hatırlaması önerisinde bulunarak *"cemaati satmak, onun millî kültürünü esarete bağlamak, mensup olduğu cemaate karşı işlenecek en büyük ve affedilmez bir suç"* demiştir. Umumi efkâr Dr. İhsan Ali'den aleyhlerine olacak günleri göz önünde bulundurarak, doğru davranışta bulunmasını beklemektedir diye yazı neticelendirilmiştir (BCA, 534-37380-150271-163, 1953, s. 3).

Halkın Sesi Gazetesi'nde 30 Temmuz 1953'te *"Baf Türklerinin Şahlanması-Millî kültürümüzü zincire vurmak isteyenleri hüsrana uğrattı"* başlığı ile çıkan haberde, Baf'ta 27 Temmuz pazartesi gizli bir toplantı düzenlendiğinden bahsedilerek, Kıbrıs Türklerinin millî davasında en yüksek hassasiyeti gösteren Baf Türklerinin millî kültürü İngiliz müstemleke idaresinin kontrolüne vermek için Baf'ta 27 Temmuz 1953 pazartesi günü düzenlenen toplantının gizli hedefini anlayarak, toplantıyı düzenleyenleri hüsrana uğrattığı belirtilmiştir. Baf Orta

* İngiliz yönetimi yıllar içinde defalarca Tali Okullar Kanunu çıkararak, okul müfredatları, okutulacak ders kitaplarını belirlemiş, öğretmen tayinlerini tek elden yapmak istemiştir. Tali Okullar Komisyonu ihdas edilerek, komisyon üyeleri müstemleke yönetimince seçilmiştir. Böylece eğitim ve öğretimin hemen her safhasında varlık gösterme fırsatı oluşturmuştur (Karadoğan, 2025, s. 363).

Okul Komisyonu Başkanı Dr. İhsan Ali, Ortaokul ile ilgili meseleleri konuşmak için komisyon üyelerinin haberi olmadan öğrenci velilerini toplantıya çağırarak, gereksiz “*Lise mi? Kolej mi?*” tartışmasını başlatarak zihinleri bulandırmaya çalışmıştır. Dr. İhsan Ali, Müstemleke Maarif Müdürü ile şahsi temaslarından bahsederek sözü eski Ortaokullar Kanunu’na ve yeni Ortaokullar Kanunu’na getirmiş, eski kanunun baskısına rağmen yeni kanunun ‘*millî hislere hürmet edilerek!*’ hazırlandığını anlatmıştır. Dr. İhsan Ali konuşmasının devamında, Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonunun, Kıbrıs Türklerinin kültürü için Türkiye’den önemli miktarda para yardımı ve öğretmen temin ettiği propagandası yapıldığını fakat buna kendisinin inanmadığını söylemiştir. Federasyonla alay etmiştir. Federasyon Kıbrıs Türkü’nün Türkiye tarafından tanınan tek müessesesidir. Dr. İhsan Ali, Ortaokul Kanununda kendisine vad edilen maddenin değiştirilmesi halinde Baf Ortaokulunun hükümete verilmesinde bir mahzur görmediğini de ilan etmiştir. Bazı kişilerin cemaat arasında bu işi bozmaya çalıştığını ifade etmiş, sorulara da cevap vermeyerek toplantıdan ayrılmıştır. Toplantıda bulunan milliyetçi veliler “*Biz Türkiye’ye bağlı bir lise istiyoruz. Dr. Bey bizi hükümete teslim etmek istiyor!*” demişlerdir. Başkan buna sinirlenmiştir. Dimili Salih Emin isimli bir vatandaş, başkanın sözünü kesmiş ve şunları söylemiştir: “*Köylü arkadaşlar! Dikkat ediniz! Çünkü Dr. efendi mektebimizi hükümete vermeye uğraşıyor. Biz köylüler hiçbir suretle bunu kabul etmemeliyiz. Türkiye’den bize para yardımı ve meccanen öğretmen geliyor. Biz Türkiye’ye bağlı kalmalıyız. Mekteplerimizi hiçbir suretle hükümete satmamalıyız. Biz Türk doğduk, Türk olarak ölmeliyiz.*” Bu konuşma karşısında başkan bu kişileri cahil olmakla suçlamış ve parti propagandası yaptıklarını söylemiştir.” Yazıda şu değerlendirme yapılmıştır. “*Yedisinden yetmişine bütün Kıbrıs Türkü biliyor ki; müstemleke hükümetine teslim edilmeyen Baf ve Mağusa Ortaokullarımızın tam teşkilatlı bir lise olabilmesi Federasyon vasıtasıyla istenilen sayıda meccanen ehliyetli öğretmen verileceği vadi kat’i olarak alınmış ve hatta bu va’it Mağusa’da ve gerekse Baf’ta yine anayurdumuzun büyük para yardımıyla birer Türk lisesi binası inşasına karar verilmiş ve hatta Mağusa’da faaliyete bile geçilmiştir.*” Dr. İhsan Ali Bey anayurdun kültürel yardımına sırt çevirmekte ve yaptığı toplantılar ile sabotaj yapmakla başka emellere hizmet etmeye çalışmaktadır. Ancak bu yaptıkları Baf Türkünün ancak çoşmasına sebep olmuştur. Dr. İhsan Ali’nin maksadı Baf Ortaokulunu hükümete teslim etmektir. Bunu herkes anlamış ve Baf Türkleri buna engel olmak için mücadeleye atılmıştır (BCA, 534-37380-150271-163, 1953, s. 4).

Bu mektup ve gazete yazılarından da anlaşılacağı üzere Baf Tali Okullar Komisyonu Başkanı, Dr. İhsan Ali, Baf’taki okulların bağımsızlığını devam ettirmek niyetinde değildir. Türkiye ile devam eden haberleşmelerden bu konunun sorun olmaya devam ettiği görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin Kıbrıs Konsolosu Burhan Işın, 21 Eylül 1953 tarihinde Dışişleri Vekaleti’ne yazdığı yazıda, Baf Türk Orta Okul Komisyonu Başkanı Dr. İhsan Ali’nin kendisini ziyarete geldiğinde son depremde kullanılamayacak hale geldiğini bu ortamda ders yapılamayacağını ve iki baraka inşa edilmesi için 1500-2000 sterlin temini ve kendilerine gönderilmesi konusunda gerekli makamlar nezdinde aracılık yapmalarını rica ettiğini yazarak, Mağusa ve Baf Türk Okullarının bina ihtiyaçları ile Kültür Derneği’nin meşgul olması nedeniyle bu durumdan derneğin haberdar edilmesi ve sonucun kendilerine bildirilmesini arz etmiştir (BCA, 534-37380-150271-162, 1953, s. 1).

Kıbrıs Konsolosu Burhan Işın tarafından Baf Orta Okulu Komisyonunun 1952 yılı Tali Okullar Kanunu’nu kabul etmesi ile ilgili yazı 1 Ekim 1953 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Vekaleti’ne gönderilmiştir. Komisyonun okullara ait para taleplerinin Kültür Derneği’ne yapılması gereği 30 Eylül’de kendisine bildirilen Baf Türk Ortaokul Komisyonu Başkanı Dr. İhsan Ali, Baf Komisyonu’nun 1952 Tali Okullar Kanunu’nu kabulüne dair karar verildiğini 29 Eylül tarihli bir yazı ile Başkonsolos Burhan Işın’a gönderilmiştir. Baf Türk Ortaokul Komisyonunun 1952 Tali Okullar Kanunu’nu kabul etme kararı Bir örneği Dışişleri Vekaletine gönderilen mektupta Dr. İhsan Ali, Baf Ortaokulunun açığı ile ilgili ayrıntılı bilgiyi Kültür Derneği’ne gönderdiklerini ancak yeni bir mektupla açığın hangi kalemden ileri geldiğinin bildirilmesinin istendiğini yazmıştır. Bu durumu abes olarak değerlendiren Dr. İhsan Ali, bu ve buna benzer tutumlar nedeniyle Orta Okullar Meselesinin bu şekilde idare ve idame ettirilemeyeceğine kani olduğunu bu nedenle de 1952 Tali Okullar Kanunu’nu kabul etme kararı aldıklarını bildirmiştir. Dr. İhsan Ali “*Bunu yaparken vicdanen müsterihiz. Çünkü mükerrer defalar yaptığım incelemeler neticesinde kanunun Türk hars ve kültürünü hırpalamak gibi bir mahiyet taşımadığına katiyen inanmış bulunuyorum. Hatta kanunu kabul etmenin menfaatimize olacağını söylemek yerinde olur.*” diye de ekleyerek karardan konsolosu haberdar etmeyi uygun gördüklerini bildirmiştir (BCA, 534-37380-150271-161, 1953, s. 1-2).

Baf Ortaokul Komisyonu’nun 1952 tarihli Tali Okullar Kanunu’nu kabul ettiğine ve bu okulun da hükümetten yardım görenler arasına katılmış olduğuna dair Kıbrıs Konsolosluğunca gönderilen yazı Dışişleri Vekaleti İkinci Daire Şube 2 tarafından Millî Eğitim Vekaletine 17 Ekim 1953 tarihinde bildirilmiştir (BCA, 534-37380-150271-160, 1953).

SONUÇ

İngiliz idaresi döneminde Kıbrıs Türklerinin eğitim alanındaki gelişiminde yerel çabaların yanında Türkiye'nin kültürel ve maddi destekleri de etkili olmuştur. Türkiye'den öğretmenler gönderilmesi, ders kitaplarının Türkiye'den gelmesi gibi etkenler, Kıbrıs Türklerinin millî kimliklerini koruma sürecinde önemlidir. Bu bağlamda düşünüldüğünde eğitim, yalnızca bilgi aktarım aracı olarak değil, aynı zamanda kültürel süreklilik ve toplumsal dayanışmanın da ana unsurlarından biri olmuştur. Bu dönemde Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin girişimleri önem arz etmektedir. Dernek, Türkiye ile Kıbrıs Türkleri arasında kültürel bağların sağlanması ve korunmasında katkı sağlamıştır.

Baf ve Mağusa'da 1950'li yılların başlarında eğitim faaliyetlerindeki gelişmeler, Kıbrıs Türklerinin kültürel bağımsızlığını korumaya yönelik tavrının somut bir yansımasıdır. Mağusa'da lise açılmış, bu noktada Türkiye'nin desteği ve Kıbrıs Türklerinin çabalarıyla birlikte neticeye ulaşılmıştır. Kıbrıs Türklerinin toplumsal dayanışması ile Mağusa ve Baf'ta bulunan okulların İngiliz kontrolüne geçmesini önlenmeye çalışılmıştır. Ancak Baf'ta Dr. İhsan Ali'nin değişen tutumu, Tali Okullar Kanunu'nun kabulü ve okulların hükümet kontrolüne girme durumu ile ciddi tartışmalar da yaşanmıştır. Gazetelerde de toplumun millî hassasiyetlerini yansıyan eleştiriler görülmüştür. Kıbrıs Türkleri eğitim aracılığıyla millî kimliklerini korumaya çalışmışlardır. Kıbrıs'ta bulunan Türk okullarının ayakta kalmasında Türkiye'nin destekleri belirleyici rol oynamıştır. Bu destekler sayesinde Kıbrıs Türkleri İngiliz eğitim politikaları karşısında kendi kimliğini ve eğitim sistemini koruma mücadelesi vermişler, eğitim kurumlarını güçlendirebilmişlerdir.

Sonuç olarak, Mağusa ve Baf'ta yaşanan gelişmeler, Kıbrıs Türklerinin millî kimliklerini koruma mücadelesi ile eğitim kurumlarını bağımsız olarak sürdürme iradesinin, ileride siyasi teşkilatlanmalarının alt yapısının oluşturulmasında etkili olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Alasya, H. F. (1964). İngilizler İdaresinde Kıbrıs'ta Tatbik Edilen Politika. C. Gürsoy, H. İnalçık, E. Kuran, & H. Alasya içinde, *Kıbrıs ve Türkler*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Arslanbaş, S. (2019). Kıbrıs'ta "Türkçe-Edebiyat Öğretimi"nde Türkiye Aydınlarının Rolü (1873-1960). *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2(4), s. 53-60.
- Balyemez, M. (2020, Kasım). Kıbrıs Türk Eğitim Sisteminde Tarih Öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3), s. 1193-1217.
- Balyemez, M. (2024). *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri 1923-1960*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- BCA, 534-37380-150271-106. (1953, Temmuz 16).
- BCA, 534-37380-150271-160. (1953, Ekim 17).
- BCA, 534-37380-150271-161. (1953, Ekim 1).
- BCA, 534-37380-150271-162. (1953, Eylül 21).
- BCA, 534-37380-150271-163. (1953, Temmuz 30).
- BCA, 534-37380-150271-185. (1953, Mayıs 29).
- Çapa, M. (2016). Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs'ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey'in Raporu. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 2(1), s. 193-209.
- İlgaz, H. (1949). *Kıbrıs Notları*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi.
- Karadoğan, U. C. (2025). Halkın Sesi Gazetesi'nin Bakış Açısından Kıbrıs Eğitim Sisteminde Tali Okullar Meselesi (1952). M. Balyemez, & M. Tekerek içinde, *II. Uluslararası Dr. Fazıl Küçük ve Halkın Sesi Sempozyumu - Bildiriler* (s. 363-387). Lefkoşa: Dr. Fazıl Küçük Vakfı Yayınları.
- Kaymak, F. (1968). *Kıbrıs Türkleri Bu Duruma Nasıl Düştü?* İstanbul: Alpay Basımevi.
- Keser, U. (2013, Temmuz). Lozan Sonrasında Kıbrıs Unutuldu mu? Sorusuna Kesitsel Bir Bakış ve M. Remzi Okan. *History Studies, Special Issue on Lausanne*, 5(4), s. 55-80.
- Kıbrıs Türk Kültür Derneği Ana Tüzüğü*. (1948). Ankara: Ulus Basımevi.
- Manizade, M. D. (1993). *65 Yıl Boyunca Kıbrıs Yazdıklarım - Söylediklerim*. İstanbul: Kıbrıs Türk Kültür Derneği (İstanbul Şubesi) Yayınları.

- Mendeli, H. (2015). Namık Kemal Lisesi'nin Kıbrıs Eğitim Tarihi Açısından Önemi ve Tarihi Gelişimin İncelenmesi. Lefkoşa: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Nesim, A. (1990). *Kıbrıslı Türklerin Kimliği, KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları*. KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Vurgun, A., & Hayırlıoğlu, N. İ. (2025). Basından Kıbrıs Türklerine Tarih Eğitimi: Millî Bayramların Halkın Sesi Gazetesinde Anlatımı (1942-1945). M. Balyemez, & M. Tekerek içinde, *II. Uluslararası Dr. Fazıl Küçük ve Halkın Sesi Sempozyumu Bildiriler* (s. 1-24). Lefkoşa: Dr. Fazıl Küçük Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, M. (2010). *Tarihi, Siyasi ve Kültürel Yönleriyle Türklerin Dünyası ve Türkiye'nin Dış Türkler Politikası*. Ankara: Kripto.
- Yılmaz, M. (2025). Katak'ın Faaliyetlerinde Dr. Fazıl Küçük. M. Balyemez, M. Tekerek, M. Balyemez, & M. Tekerek (Dü) içinde, *II. Uluslararası Dr. Fazıl Küçük ve Halkın Sesi Sempozyumu Bildiriler* (s. 210-219). Lefkoşa: Dr. Fazıl Küçük Vakfı Yayınları.